

מערך 1: אדם לאדם

ניהול מחלוקת בתוך קבוצה מתוך ערבות הדדית

"כיון שכל אחד יודע שגם חבירו רוצה רק בהאמת" ר' צדוק הכהן מלובלין

מערך 1:

אדם לאדם

ניהול מחלוקת בתוך קבוצה
מתוך ערבות הדדית

מבוא

המערך המוגש כאן מבקש להניח בצד את העיסוק הפוליטי בנושא גוש קטיף ותכנית ההתנתקות ולהאיר את הנושא מתוך זווית חדשה, העוסקת ביכולתה של החברה הישראלית לנהל מחלוקת המתקיימת בתוכה ובמתח שבין הרצון לשמור על שלמות הקבוצה לבין הצורך לקדם ולהביע עמדה אישית.

דיון זה, על ניהול מחלוקת בתוך קבוצה, מתוך אחריות מוסרית ואנושית של כל צד לרעהו, הוא משמעותי לכל אזרח במדינה, ללא קשר לדעתו ולהשתייכותו הפוליטית.

במסגרת השיעור, אתם מוזמנים לנצל את יום כ"ב בשבט כדי להפגיש את התלמידים עם היבטים שונים של ניהול מחלוקת ועם התמודדות הקבוצה עמה: הרובד הגלוי, המתייחס לשני צידי המתקשר המתעמתים זה עם זה; הרובד הסמוי, המתייחס לאופן ניהול המחלוקת והמבטא את היחס והאחריות של כל צד בעימות כלפי הצד האחר - בין אם מדובר ברוב ומיעוט ובין אם מדובר בקבוצות שוות בגודלן ובמשקלן.

כדי להבהיר את הנושא ולחבר את התלמידים אליו אנו מציעים מערך המדלג בין המרחב האישי והבית ספרי למרחב הלאומי. המערך מביא את המחלוקת והשיח הציבורי שהתנהלו סביב תכנית ההתנתקות וסיפור ההתנתקות כדוגמה לניהול מחלוקת בתוך קבוצה אחת, החושפת את הרבדים השונים והרלוונטית לכל קצות הקשת הפוליטית בישראל.

דגשים והנחיות

בחלקו הראשון של המערך אנו מבקשים לדמות מצב מחלוקת אמיתי, שבמהלכו נדרשים התלמידים להתמודד עם החלטה שהונחתה עליהם על ידי הנהלת בית הספר ואשר משפיעה באופן משמעותי על חייהם כתלמידים. באמצעות ניתוח האופן שבו גיבשה הכיתה את מכתב התגובה שלה להחלטה, אנו מבקשים לשקף לתלמידים נושאים שונים, הקשורים בהתמודדות עם מחלוקת בתוך קבוצה, ובראשם המתח שבין האחריות לקבוצה לבין הליכה עם "האמת האישית" בכל מחיר.

אתם מוזמנים לפתוח את השיעור ללא הקדמה, בהצגת ההחלטה כאילו הייתה אמיתית ואוטנטית ולא במסגרת הדמיה, הן כדי לשבור את מסגרת השיעור הרגילה והן כדי לעורר תגובה אמיתית וקנה של התלמידים.

בנספח למערך אנו מציעים מספר אפשרויות להחלטות מעוררות מחלוקת, מתוכן חשוב שתבחרו את הנושא הקרוב ביותר לליבם של התלמידים שלכם, ואשר ברור לכם מראש, כי יהיו לו תומכים ומתנגדים בקרב הקבוצה. אתם מוזמנים, כמובן, להרחיב את רשימת האפשרויות ולהשתמש בנושאים נוספים ככל שיעלה על דעתכם.

בשלב השיקוף, שיתקיים לאחר זמן קצוב שבו ינהלו התלמידים דיון, חשוב להתייחס ולהדגיש את נושא השייכות לקבוצה ואת היחס של כל אחד מהצדדים במחלוקת כלפי הצד המנוגד לו. בנוסף לנושאים כמו אופן ניהול המחלוקת, הקשב והסובלנות של בעלי דיעות מנוגדות זו לזו, תרבות הדיון וההתנהלות האישית בתוך הקבוצה, חשוב להדגיש את נושא האחריות

והרצון של כל תלמיד לשמור על שלמותה ועל קיומה של הקבוצה. חשוב להעלות שאלות כמו "למה חשוב להגיע להחלטה קבוצתית?" או "למה, בעצם, לא לפרוש מהקבוצה (ולעבור לבית ספר אחר, למשל)?"

בשלב הבא, אנו מזמינים אתכם לספר לתלמידים את סיפור ההתיישבות בגוש קטיף.

כדי לסייע לכם בהעברת המידע ההיסטורי על אודות גוש קטיף בצורה האובייקטיבית, התקשורתית, הפשוטה והנגישה ביותר, אנו מזמינים אתכם להיעזר במצגת, הנמצאת בתקליטור המצורף לערכה זו. אם אין ברשותכם אמצעי הקרנה, תוכלו להיעזר בערכת הכרזות או בקטעי המידע המצורפים בנספח למערך, לשם הצגת הנושא.

בשלב הרביעי של הפעילות התלמידים מתבקשים לקרוא מגוון מובאות מתוך מאמרים שכתבו אנשי ציבור שונים בעד ונגד תכנית ההתנתקות. התלמידים מתבקשים לסדר את המובאות על גבי ציר, שעליהם לבנות ולהגדיר בעצמם. בשלב הראשון, אפשרו לתלמידים להגדיר ולסדר את הדוברים על פי ההיגיון שיבחרו, כל זמן שיש הסבר ושיטתיות לסידור שהם מציעים. בשלב השני, הדגישו את נושא הפעילות וכוונת אותם לבנות ציר מוגדר, המתייחס לאחריות הדובר לקבוצה בתוך המצב השנוי במחלוקת.

מערך 1:

אדם לאדם

ניהול מחלוקת בתוך קבוצה מתוך ערכות הדדית

מהלך הפעילות

שלב 1: סימולציה

היכנסו לכיתה והכריזו על החלטה שנויה במחלוקת שקיבלה הנהלת בית הספר, לדוגמה: "הנהלת בית הספר החליטה להאריך את יום הלימודים בשעתיים כל יום ולקצר את שבוע הלימודים לחמישה ימים בשבוע" (הצעות להחלטות חלופיות - ראו בנספח למערך זה).

ספרו, שבהנהלה ביקשו לדעת כיצד התלמידים מרגישים כלפי ההחלטה והזמינו את התלמידים לנסח מכתב המפרט את תגובתם. הניחו להם לנהל דיון במהלך שנוקטת ההנהלה ולנסח מכתב המשקף את דעתם כקבוצה.

שלב 2: שיקוף ודיון

לאחר כ-10 דקות עצרו את הדיון והסבירו שהוא היה חלק מתרגיל, העוסק בניהול מחלוקת בתוך קבוצה. שקפו לתלמידים את האופן שבו ניהלו את המחלוקת שלהם, לדוגמה:

- האם כל צד הקשיב לטיעוני הצד השני?
- האם ההחלטה (אם התקבלה) איך להגיב הייתה על בסיס "הרוב קובע" או על בסיס אחר?
- האם כולם חשבו לעומק בטרם החליטו כיצד להגיב?
- האם התנהלה תרבות דיון מתוך קשב הדדי או שהייתה כוחנות וצעקות.
- האם התלמידים ישקלו לנקוט בפעולות מעבר למכתב התגובה שביקשה ההנהלה? ואם כן, אילו?

שלב 3: סיפור גוש קטיף

ספרו, שבמסגרת יום כ"ב בשבט הייתם רוצים להביא בפני הכיתה מקרה, שבו החלטת הממשלה פיצלה את העם לשני

גושים נבדלים של מצדדים ומתנגדים. המחלוקת באה לידי ביטוי, בין היתר, בפעולות מחאה של הצד שחש נפגע, ומנגד, הפגנות תמיכה של הצד שתמך בהחלטה. ויכוחים עזים התנהלו בתקשורת וברחוב.

המקרה התרחש בישראל לפני כשש שנים והקבוצה כוללת את רוב אזרחי ישראל.

הציגו את סיפור גוש קטיף באמצעות המצגת, ערכת הכרזות או קטעי המידע המצורפים בפרק המידע הנוסף בסוף החוברת.

שלב 4: צדדים במחלוקת

חלקו את התלמידים לחוליות עבודה. הזמינו תלמיד להקריא את הקטע שכתב הרב קוק אודות ריבוי השלום. חלקו לכל חוליה כרטיסיה ובה שאלה אודות הקטע (נספח 4, נספח 5) והקציבו כחמש דקות לגיבוש התשובה. כעת, הזמינו נציג מכל קבוצה להקריא את השאלה והתשובה שכתבה קבוצתו.

סכמו את ניתוח הקטע:

בטקסט שלפנינו הרב קוק מבאר את דרשת חז"ל האומרת שתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. לכאורה, אומר הרב קוק, תלמידי חכמים רגילים לחלוק ביניהם, כדרכם של אנשי רוח האמונים על אמירת האמת שלהם ועומדים עליה בכל תוקף.

אם כן, כיצד יתכן שדווקא הם ירבו שלום בעולם? בתשובותיו מדייק הרב קוק במונח "ריבוי שלום" וטוען שהוא תוצאה של היכולת של כל אחד לבטא את האמת שלו ובכך להרחיב את הספקטרום הכללי ולהעשיר אותו. בעקבות הקשבה מדויקת ללשון הפסוקים וללשון חז"ל

קבוצת יעד: כיתות ט' - י'

משך הפעילות: כשעה וחצי (שני שיעורים)

מטרות:

- הבנת המתח שבין האחריות לשלמות הקבוצה לבין האחריות ל"אני מאמין" האישי במצב מחלוקת;
- הבנת החשיבות של שמירה על שלמות הקבוצה גם במהלך מחלוקת;
- היכרות עם מהלך המחלוקת סביב גוש קטיף ויישום הלימוד דרך ניתוחה;
- בירור המושג "ערבות הדדית".

אמצעים:

- היכרות עם הדרכים לניהול מחלוקת בתוך קבוצה;
- הבנת החשיבות והיתרונות שיש להשתייכות לקבוצה;
- היכרות עם סיפור ההתיישבות היהודית בגוש קטיף;
- היכרות עם מגוון דעות בציבוריות הישראלית לגבי תכנית ההתנתקות.

עזרים:

- ארבעה קטעי קריאה לכל חולייה (עד חמישה תלמידים)*
- גיליון בריסטול וכלי כתיבה לכל חולייה;
- ציר, טוש מחיק וכרטיסיות דוברים למורה;
- ערכת כרזות כ"ב בשבט, תקליטור, מצגת ואמצעי הקרנה;
- טוש סימון מחיק (מרקר) אחד לכל קבוצה.

* להדפסה עצמית מתוך התקליטור.

מערך 1: אדם לאדם

ניהול מחלוקת בתוך קבוצה
מתוך ערבות הדדית

מבאר הרב קוק מה הן התכונות והתובנות המאפשרות להימנע מהתפוררות החברה כתוצאה מהמחלוקת, לראות את בעלי הדעות האחרות כמשלימים אותנו ולדעת שלכל אחד ולכל דעה יש מקום משלה במרחב המשותף והכולל.

כעת, אספו את הקטעים ותנו לכל חוליה ארבעה קטעים מתוך מאמרים, שכתבו דוברים ישראלים שונים במהלך תקופת המחלוקת, שנסבה סביב עקירת גוש קטיף במסגרת תכנית ההתנתקות (ראו נספח 3). תנו לכל קבוצה גיליון בריסטול וכלי כתיבה ובקשו מהתלמידים למפות את המחלוקת ולסדר את הקטעים על ציר, שתשרטטו על הבריסטול (העזרו בדוגמה בנספח 3), הדגישו, שעל חברי החוליה לכתוב בשני קצות הציר את הכותרות המתאימות, שיבהירו כיצד בחרו להציב את הדוברים השונים.

הקציבו לפעילות כ-15 דקות.

בתום הזמן, הזמינו נציג מתוך אחת מהחוליות להציג את הציר שלו ושל חבריו ולהסביר כיצד בחרו לסדר את הדוברים.

שאלו: האם מעבר לסיווג הפוליטי של תומך/לא תומך בתכנית, או של שמאל/ימין ניתן לסדר את הדוברים על פי קריטריונים של אחריות לקבוצה, הכוללת את העם היהודי/את מדינת ישראל?

בקשו מהתלמידים לקרוא שוב את הקטעים השונים שקיבלו ולסמן על גביהם משפט או משפטים המבטאים את מידת האחריות שחש הדובר כלפי הקבוצה.

כעת, בקשו מהתלמידים ליצור ציר חדש, שעליו יציבו את הדוברים על פי המשפטים שסימנו.

שלב 5: סיכום

הציגו על הלוח את שתי הדרכים לסידור ציר הדוברים, כפי שמופיעות בנספח 3.

סכמו: מעבר לרובד הגלוי של ההשתייכות הפוליטית ניתן לגלות רובד נוסף, אחר, הבוחן את המחלוקת לא רק מתוך ייצוג "העמדה שלי" מול "העמדה שלעומתי", אלא מתוך ראיית המכלול והאחריות להמשך קיום הקבוצה.

מתוך אחריות זו מתגלה "ערבות הדדית" גם לאחר הכרעת המחלוקת: בין אם זו אחריות הרוב על המיעוט שהפסיד ובין אם אלה תחושות המיעוט כלפי הרוב שניצח אותו. מתוך הערבות ההדדית וההכרה שצריך להמשיך לחיות יחד גם ב"יום שאחרי" נובעת התנהלות אחרת, שונה, אחראית יותר, גם כשהרוחות סוערות.

הקריאו את הקטע שכתב ר' צדוק הכהן מלובלין:

בשעת בריאת אדם הראשון דורשים חז"ל (בראשית רבה ח', ה')
אמת אמר אל יברא שכולו שקרים וכו'
שלום אמר אל יברא דכוליה קטטה

מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ וכו'

ולא מצינו מה שנעשה במדת השלום שאמר גם כן אל יברא?

אבל הוא כמו שאמרנו דכל עיקר המחלוקת מה שכל אחד נוגע להעמיד דעתו. וכיון שהשליך אמת לארץ דכתיב (דניאל ח', י"ב)
ותשלך אמת ארצה והיינו שיהיה נמצא האמת בעולם בזרע יעקב
בזה נח הקטרוג ממת שלום. דכיון שיהיה אמת לא יהיה קטטה
כדכתיב והאמת והשלום אהבו דכשהמכוון על דרך אמת אין שום
מחלוקת רק שלום ואהבה **כיון שכל אחד יודע שגם חבריו רוצה**

רק בהאמת.

(ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק, שמות, פרשת יתרו)

הסבירו:

המדרש מספר על ההתנגדויות המלאכים לבריאת האדם. על פי המדרש המידות "אמת" ו"שלום" התנגדו לבריאת האדם מכיוון שבהכרח הוא איננו יכול לעמוד בדרישות שלהן ובוודאי לכאורה הוא איננו יכול להיות גם איש אמת וגם איש שלום. או שיאלץ להתפשר על האמת שלו ולשקר לעצמו או שיאלץ לוותר על השלום ולהתקוטט כל הזמן עם בעלי דעות אחרות. הקב"ה מכריע את הוויכוח על ידי השלכת ה"אמת" לארץ. מה פירושה של השלכה זו? אין הכוונה "להיפטר" מהאמת, אלא להטמיעה ולשלחה אל העולם. בטקסט שלפנינו מבאר ר' צדוק את המדרש באופן המייצב את היחס הנכון ביני לבין בר הפלוגתא שלי כך שאוכל להיות גם איש אמת וגם איש שלום.

שאלו: מה ניתן ללמוד "לחיים" מתוך סיפור המחלוקת סביב תכנית ההתנתקות?

בקשו מהתלמידים להציע דוגמה לפעולה אפשרית מתוך ערבות הדדית בהקשר של המחלוקת הבית ספרית, שבה נפתח השיעור.

מערך 1: אדם לאדם

נספח 1

דוגמאות אפשריות להחלטות שנויות במחלוקת

.1

הנהלת בית הספר
החליטה שהציונים
ייקבעו רק לפי עבודות
ולא יהיו יותר מבחנים.

.2

הנהלת בית הספר
החליטה להאריך את
יום הלימודים בשעתיים
כל יום ולקצר את שבוע
הלימודים לחמישה ימים
בשבוע.

.3

משרד החינוך החליט,
שהחל מכיתה ט' כולם
ילמדו רוסית בבתי הספר,
במקום ערבית.

.4

משרד החינוך החליט,
שמכיתה ח' חובה על כל
תלמיד לתרום שעתיים
בשבוע לקהילה.

.5

הנהלה אוסרת בבית
הספר פירסינג וצביעות
שיער ותשעה מהיום את
ה"עבריינים".

.6

משרד החינוך החליט לא
לתת ציון בחינוך גופני.

קטעי עיתונות

אברהם בורג

עיתון "הארץ" 5.8.2005

"ראש הממשלה בעט בכל מוסכמה פוליטית וגנב, פשוט כך, את דעתם של הבריות. כפי שאין שוק הון בלי בורסה, כפי שאין משפחה בלי זוגיות, כך אין דמוקרטיה ופוליטיקה בלי מפלגות. הזלזול של ראש הממשלה ושותפיו בכבוד ההחלטה המפלגתית שלו עצמו, הבזו וההתעלמות, ריסקו את רעיון היסוד של החיים הפוליטיים...."

אך התכנית רעה לא רק בשל תהליכי אישורה הפגומים, אלא גם, ובעיקר, בשל תכניה. אין לה שותף ואין לה חזון. היא לא מביטה מילימטר מעבר לאף. מדובר בהונאה אדירת מימדים: הקרבת ההתיישבות הלא חשובה והלא משמעותית בעזה ובמבואות סיני תמורה הנצחת העוולות ועיוותי הנשמה הישראלית בלב חברון, ביצהר, בבית אל ובקברי אבות, שהפכו מזבח לעקידתם של בנים.

ובכל זאת, אחריה לא רק פניה של הדמוקרטיה הפוליטית ייראו חרושי קמטים, פגועים וניזוקים, גם מפעל האשליות הלאומי של ההתנחלות מתחיל את ריסוקו הבלתי נמנע. אולי רק משום כך כדאי לשלם את המחיר היקר כל כך...

כשהם מאיימים ואומרים לי מלחמת אחים, אני נעצר על עומדי. האלה אחי? לא! אין לי אחים גנטיים חוץ משתי אחיותי, בנות הורי. יש לי אחים ואחיות לערכים ולרוח. אם אתה אדם רע, צורר בכיין או כובש כבד זרוע, אינך אחי אפילו אתה שומר שבת ומקיים מצוות [...] אם כל מה שמתחת לכיסוי הראש מוקדש לקדושת האדמה היהודית, הקודמת לקדושת האדם באשר הוא - את לא אחותי. את אויבתי."

הרב זלמן ברוך מלמד

עיתון "בשבע" 10.3.2005

מתוך דבריו של הרב מלמד על ההתנתקות: "... הוא (האופן הנוקב שבו ינוהל המאבק) רק יגלה את עומק הפער בין חלקי הציבור וטוב שהדבר יתגלה ולא יטושטש, כי רק בהכרה של הבעיה אפשר להגיע לפתרונה. הניסיון לעקור יישובים יהודיים הוא שעושה את הקרע והפתרון אינו בזה שאנו נשמור את הכאב בתוכנו ונסתיר את דעתנו, אלא בזה שנובהיר בקול רם את דעתנו בטבעיות ובחופשיות וכך נשב לברר בין חלקי הציבור את הדרך איך להתמודד עם הפער הגדול הקיים בינינו."

מערך 1: אדם לאדם

נספח 2

קטעי עיתונות

דן מרגלית

מגזין "מעריב" 16.8.2005 "הדמוקרטיה תנצח":

"...בשיחות רבות אמרתי להם (לאנשי גוש קטיף) כי בעיניי, יתרונות ההתנתקות רבים ממגרעותיה. לא הייתי בגפי כאשר פרצתי בבכי למראה יהודי העוזב בלחץ הנוטיבות את ביתו בגוש קטיף, אבל גם לא יכולתי לשנות את דעתי כי מקומם של 8,000 מתנחלים אינו על שלישי מאדמתם של 1.2 מיליון פלשתינים. שתי התגובות האלה היו גם לכבודו של אריאל שרון, שהזיל דמעה והורה לפנות.

בכל זאת, בשעה שכזאת חייבים להפוך כל אבן במאמץ הלאו-דווקא-נואש לשמר את ה'ביחד' היהודי. מפני שלא אבדה התקווה, כי אפילו ברגע כה קשה יוכלו רוב מתיישבי גוש קטיף לחזור ולשנן כי אסור להתיימשך מן הפורענות.

להם ולמסתננים שחדרו לגוש קטיף ולהמוני הכתומים היוורדים לרגל מירושלים לציר כיסופים אבקש לומר ישירות, כי אם ההתנתקות הזאת תסתיים בלי שפיכות דמים, יהיה זה ניצחון גדול לדמוקרטיה הישראלית, וגם אתם תצאו נשכרים מתוצאה כזאת. לא שבעיניכם המחיר היה כדאי. אבל הפסדכם לא היה נטול תמורה לגמרי.

מפני שניצחון הדמוקרטיה בהליך הפינוי הוא תנאי הכרחי שיאפשר לנו - לכם ולי ולשכמותי - להתקדם כברת דרך ארוכה ביחד. ..

ההחלטה לפנות את גוש קטיף חוקית. כל בתי המשפט בישראל ובהאג, ואפילו סנהדרין שבשמים, היו מאשרים את חוקיות הצעד, שממנו נובעת שלילת הסרבנות בשורות צה"ל. אבל היא הייתה מגונה, טבולה עד צוואר בשחיתות ציבורית ואנטי-דמוקרטית...

תהיה לנו מחלוקת גם במערכת הבחירות הבאה. אבל אם יהיה ניצחון כתום בקלפי אני ושכמותי נכבד אותו. נשלול את סרבנות השמאל הקיצוני, כפי שעשינו בעבר. נכבד את הרוב. אם הדמוקרטיה תנצח בהליך הפינוי מעזה, נוכל ללכת לשלב הבא ביחד. אומר לכם זאת בלשונכם: 'גוש קטיף, אני נשבע'.

חנן פורת (ז"ל)

מתוך מאמר ב YNET, 14.9.2004

ומתוך "בנים משחיתים", עלון: מעט מן האור, ז' באב, 12.8.2005.

"התכנית היא מעשה פשע. עקירת יהודים מאדמתם מנוגדת לכל המוסר היהודי והאתוס של שיבת ציון... ראש הממשלה נבחר בשל קו מסוים, וכך הוא צריך לנהוג. אם הוא נוהג אחרת הוא צריך לבוא או למשאל, או לבחירות, כי מה שהוא עושה היום זה לא דמוקרטי... ראש הממשלה מוכרח להבין שצעד כגון זה לא הועמד בשום מבחן משפטי ומוסרי".

"מצווה גדולה היא להזהיר כל אחד ואחת, לבל יהיה שותף במעשה הפשע הנורא של עקירת יישובים מאדמתם וגירוש יהודים מביתם. אך גם אם לא יישמעו דברינו, אין לנו כל היתר לגלות שמץ של שואה כלפיהם, ובוודאי לא לכנותם חלילה

בכינוי גנאי, אלא להוסיף אהבה כלפיהם, כי אחינו הם. זהו, לאמתו של דבר, עומק הביטוי אהבת חינום בדורנו, הבאה כתשובת משקל לשנאת חינום שבעטייה חרב בית המקדש, ועליה כתב הראי"ה קוק ב'מוסר הקודש': 'ואם נחרבנו ונחרב העולם עמנו ע"י שנאת חינום, נשוב להיבנות והעולם יבנה עימנו ע"י אהבת חינום'. אהבת חינום - אין פירושה השלמה או העלמת עין מן המעשים הרעים שעושה אחינו, אך הדברים שיש בליבנו עליו לא יבטלו את אהבתנו כלפיו, כדרך שמוסיפים אב ואם לאהוב את בנם - גם אם 'בן משחית' הוא, שנפל ונכשל..."

דוגמאות למורה לסידור הדוברים על ציר

ציר פוליטי

**שאל
קיצוני**

.....הרב מלמד ... חנן פורת..... דן מרגלית..... אברהם בורג.....

**ימין
קיצוני**

ציר אחריות לקבוצה

**אחריות
לדעה
הפרטית**

.....חנן פורת..... דן מרגלית..... הרב מלמד..... אברהם בורג.....

**אחריות
לקבוצה**

מערך 1: אדם לאדם

נספח 4

מקורות יהודיים בנושא המחלוקת

הטקסטים המצורפים דנים בהיבטים מסוימים של הנושא שבו עוסק המערך. כיצד, מצד אחד, אדם עומד בכל תוקף על האמת שלו ומצד שני, יכול לראות את המרחב הכולל והמשותף שלו עם בעלי הדעות המנוגדות ולהבין שהמציאות החיובית השלמה דורשת שיתוף פעולה בין הצדדים. הרב צדוק הכהן מלובלין מדגיש את היחס של אדם לאדם החולק עליו ואילו הרב קוק מתייחס לפתיחות של האדם וליכולת לתת מרחב לאפשרויות השונות מהאמת שלו.

האמת והשלום אהבו

בראשית רבה (וילנא), פרשת בראשית, פרשה ח':

א"ר סימון בשעה שבא הקב"ה לבראת את אדם הראשון, נעשו מלאכי השרת כיתים כיתים, וחבורות חבורות, מהם אומרים אל יברא, ומהם אומרים יברא, הכח הוא דכתיב (תהלים פה) חסד ואמת נפגשו צדק ושלום נשקו, חסד אומר יברא שהוא גומל חסדים, ואמת אומר אל יברא שכולו שקרים, צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות, שלום אומר אל יברא דכוליה קטטה, מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ הכה הוא דכתיב (דניאל ח') ותשלך אמת ארצה.

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק, שמות, פרשת יתרו: בשעת בריאת אדם הראשון דאיתא (בראשית רבה ח', ה')

אמת אמר אל יברא שכולו שקרים וכו' שלום אמר אל יברא דכוליה קטטה

מה עשה הקב"ה נטל אמת והשליכו לארץ וכו'

ולא מצינו מה שנעשה במדת השלום שאמר גם כן אל יברא.

אבל הוא כמו שאמרנו דכל עיקר המחלוקת מה שכל אחד נוגע להעמיד דעתו. וכיון שהשליך אמת לארץ דכתיב (דניאל ח', י"ב) ותשלך אמת ארצה והיינו **שיהיה נמצא האמת בעולם** בזרע יעקב בזה נח הקטרוג ממת שלום. דכיון שיהיה אמת לא יהיה קטטה כדכתיב והאמת והשלום אהבו דכשהמכוון על דרך אמת אין שום מחלוקת רק שלום ואהבה **כיון שכל אחד יודע שגם חבירו רוצה רק בהאמת.**

על הטקסט:

המדרש מספר על התנגדויות המלאכים לבריאת האדם. על פי המדרש, המידות "אמת" ו"שלום" התנגדו לבריאת האדם, מכיוון שבהכרח הוא איננו יכול לעמוד בדרישות שלהן ובוודאי הוא איננו יכול להיות גם איש אמת וגם איש שלום; או שיאלץ להתפשר על האמת שלו ולשקר לעצמו או שיאלץ לוותר על השלום ולהתקוטט כל הזמן עם בעלי דעות אחרות. הקב"ה מכריע את הוויכוח על ידי השלכת ה"אמת" לארץ. מה פירושה של השלכה זו? אין הכוונה "להיפטר" מהאמת, אלא להטמיעה ולשלחה אל העולם. בטקסט שלפנינו מבאר ר' צדוק את המדרש באופן המייצב את היחס הנכון ביני לבין בר הפלוגתא שלי כך, שאוכל להיות גם איש אמת וגם איש שלום.

על המחבר

ר' צדוק הכהן רבינוביץ (רובינשטיין) נולד בשנת תקפ"ג (1823) לאביו ר' יעקב שהיה רבה של קריזבורג שבליטא. מילדותו נחשב לעילוי. נדד לפולין, וכך הכיר כמה מגדולי החסידות ודבק בדרכם, ובעיקר נקשר לר' מרדכי יוסף ליינר מאיז'ביצא. הוא עבר ללובלין והחל לחבר ספרים בתורת החסידות על פי שיטת רבו; ספרו המפורסם "צדקת הצדיק" פורסם בשנת תר"ח (1848). משנת תרמ"ח (1888) שימש כאדמו"ר בלובלין, עד פטירתו בשנת תר"ס (1900).

מקורות יהודיים בנושא המחלוקת

על הטקסט:

בטקסט שלפנינו הרב קוק מבאר את דרשת חז"ל האומרת, שתלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. לכאורה, אומר הרב קוק, תלמידי חכמים רגילים לחלוק ביניהם, כדרכם של אנשי רוח האמונים על אמירת האמת שלהם ועומדים עליה בכל תוקף.

אם כן, כיצד ייתכן שדווקא הם ירבו שלום בעולם? בתשובותיו, מדייק הרב קוק במונח "ריבוי שלום" וטוען, שהוא תוצאה של היכולת של כל אחד לבטא את האמת שלו ובכך להרחיב את הספקטרום הכללי ולהעשיר אותו. בעקבות הקשבה מדויקת ללשון הפסוקים וללשון חז"ל מבאר הרב קוק מה הן התכונות והתובנות המאפשרות להימנע מהתפוררות החברה כתוצאה מהמחלוקת, לראות את בעלי הדעות האחרות כמשלימים אותנו ולדעת שלכל אחד ולכל דעה יש מקום משלה במרחב המשותף והכולל.

על המחבר

רבי אברהם יצחק הכהן קוק נולד בגריבה אשר בלטביה בשנת ה"א תרכ"ה (1865) ונפטר בירושלים בשנת ה"א תרצ"ה (1935). כרב הראשי האשכנזי הראשון של ארץ ישראל היה הרב קוק דמות בעלת השפעה מרכזית בתולדות היישוב החדש שבארץ ישראל. אהבתו לחלוצים, אף לכופרים שבהם, ידועה ומפורסמת. עזבונו הספרותי והתורני הוא רחב ביותר ומכיל כתבים בנושאי קבלה, פילוסופיה, הלכה, פירושים לגמרא, תשובות ופיוטים - בכתב יד ובדפוס. תורתו הייחודית פיתחה דרכים מיוחדות לשילוב המסורת עם המציאות החדשה ותפיסת עולמו היא העוגן המרכזי של הציונות הדתית.

ורב שלום בניך, לא אמר גדול שלום בניך, שהיה מורה על ציור גוף אחד גדול, שאז היו הדברים מתאימים לאותו הרעיון המדומה, שהשלום הוא צריך דווקא לדברים אחדים ושיווי רעיונות, שזה באמת מגרע כוח החכמה והרחבת הדעת, כי אור הדעת צריך לצאת לכל צדדיו, לכל הפנים של אורה שיש בו, אבל הריבוי הוא רב שלום בניך, אל תקרי בניך, אלא בוניך, כי הבניין יבנה מחלקים שונים, והאמת של אור העולם תיבנה מצדדים שונים ומשיטות שונות, שאלו ואלו דברי אלוהים חיים, מדרכי עבודה והדרכה וחינוך שונים, שכל אחד תופס מקומו וערכו. ואין לאבד כל כשרון ושלמות כל אחד להרחיבו ולמצוא לו מקום, ואם תראה סתירה ממושג למושג, בזה תיבנה החוכמה ביתה, וצריך לעיין בדברים איך למצוא את החוק הפנימי שבמושגים, שבזה יתיישרו הדברים ולא יהיו סותרים זה את זה, וריבוי הדעות שבא על ידי השתנות הנפשות והחנוכים דווקא הוא המעשיר את החכמה והגורם הרחבתה, שלסוף יובנו כל הדברים כראוי ויוכר שאי אפשר היה לבניין השלום שייבנה כל אחד על ידי כל אותן ההשפעות הנראות כמנצחות זו את זו.

הרב קוק - מתוך הספר עולת ראי"ה

אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא תלמידי-חכמים מרבים שלום בעולם, שנאמר וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך, אל תקרי בניך אלא בוניך (ברכות ס"ד). יש טועים שחושבים, שהשלום העולמי לא יבנה כי אם על ידי צביון אחד בדעות ובתכונות, וא"כ כשרואים ת"ח חוקרים בחכמה ודעת תורה, ועל ידי המחקר מתרבים הצדדים והשיטות, חושבים שבזה הם גורמים למחלוקת והפך השלום.

ובאמת אינו כן, כי השלום האמיתי אי אפשר שיבוא לעולם כי אם דווקא על ידי הערך של ריבוי השלום. הריבוי של השלום הוא, שיתראו כל הצדדים וכל השיטות ויתבררו איך כולם יש להם מקום, כל אחד לפי ערכו, מקומו ועניינו. ואדרבא, גם העניינים הנראים כמיותרים או כסותרים, יראו כשמתגלה אמת החכמה לכל צדדיה, שרק על ידי קיבוץ כל החלקים וכל הפרטים וכל הדעות הנראות שונות, וכל המקצועות החלוקים, דווקא על ידם ייראה אור האמת והצדק ודעת ד' יראתו ואהבתו ואור תורת אמת.

על כן תלמידי חכמים מרבים שלום, כי במה שהם מרחיבים ומבארים ומילדים דברי חכמה חדשים, בפנים מפנים שונים, שיש בהם ריבוי וחילוק עניינים, בזה הם מרבים שלום, שנאמר וכל בניך למודי ד'. כי כולם יכירו שכולם גם ההפכים בדרכיהם ושיטותיהם כפי הנראה, המה כולם למודי ד', ובכל אחת מהנה יש צד שתתגלה על ידו ידיעת ד' ואור אמתו.

מערך 1: אדם לאדם

נספח 5

שאלות ריבוי השלום

1. מהי התפיסה המוטעית עליה מדבר הרב קוק?
2. מדוע לפי תפיסה זו, ריבוי מחלוקות מרחיק את השלום?
3. כיצד דווקא תלמידי החכמים, המרבים להתווכח, מרבים את השלום על פי ההסבר של הרב קוק?
4. איך הרב קוק מסביר את הביטוי "ריבוי השלום"?
5. מהי תרומתם הייחודית של תלמידי החכמים ל"ריבוי השלום"?
6. מדוע עדיף הביטוי "רב שלום" ולא "גדול שלום"?
7. מהן התובנות ומידות הנפש הנצרכות לכך שאנשים החולקים זה על זה אכן יגרמו לריבוי השלום ולא חס וחלילה לריבוי מחלוקת?

